Veiligheidsbeleid en brede consensus

MS Het veiligheidsbeleid is een van de weinige gebieden van een nationaal bestel dat geen grote (partij)politieke tegenstrijdigheden verdraagt. Veiligheid is immers een van de meest primaire en elementaire voorwaarden van het bestaan. Het is een permanente behoefte, hetgeen overigens pas echt wordt ervaren als deze conditie ontbreekt. Zonder veiligheid kan geen gecivili-seerde samenleving ontstaan of in stand blijven. Veiligheid is geen natuurlijke, stabiele situatie. Integendeel, om haar te behouden moet er voortdurend aan worden gewerkt. Zelfs dan — zo leert de ervaring — kan het fout gaan en kunnen conflicten ontstaan. In laatste instantie voorziet het veiligheidsbeleid van een land dan ook in een gewapende macht, een instrument waarmee men kan dreigen en dat in het uiterste geval kan worden ingezet om de veiligheid van een land te beschermen. Evenmin als de veiligheid van een samenleving te grote politieke verdeeldheid verdraagt, is dit ook het geval voor de nationale defensie. Een defensie-inspanning moet zijn gebaseerd op de breedst mogelijke consensus, die het gehele, complexe defensiebouwwerk de façade verschaft die een tegenstander moet overtuigen dat het menens is met de wil de eigen manier van samenleven te verdedigen; zo nodig met geweld. Zonder deze façade blijven alle inspanningen die een land zich voor zijn defensie getroost waardeloos. In Nederland zou ruim f 13 miljard op jaarbasis zijn verspild.
In de naoorlogse jaren is er gedurende een lange periode nadrukkelijk sprake geweest van de brede consensus voor het veiligheidsbeleid. Na de debâcle van de Tweede Wereldoorlog heeft Nederland zich met instemming van het overgrote deel van de bevolking deelgenoot gemaakt van een internationaal, fijn vertakt net van veiligheidsafspraken. Het lidmaatschap van de VN en de NAVO zijn hiervan de sprekendste — zij het bij lange na niet enige — voorbeelden. Collectieve afspraken tussen landen met overeenkomstige belangen moesten de basis van de consensus nog meer verbreden en daarmee de façade van het defensiebouwwerk nog solider maken. In deze periode konden regeringen elkaar afwisselen, maar de defensiebegrotingen vertoonden zowel qua omvang als qua invulling een grote mate van continuïteit.

Eind jaren '60, begin jaren '70 lijkt er echter, voorzichtig ingezet, een zekere mate van kentering te zijn ontstaan. Strikt budgettair gezien was er nog steeds niets aan de hand. Integendeel: beperkte maar reële stijgingen van de defensiebegroting waren een feit. De voorzichtige kentering richtte zich aanvankelijk op de specifieke kenmerken en werkwijze van de defensieorganisatie. Hieruit kwam de tendens naar vermaatschappelijking voort. Zaken als afschaffing groetplicht en parades, vrije haardracht, overleg en inspraak resulteerden in een vergaande integratie van de krijgsmacht in de samenleving. Geslotenheid en geheimzinnigheid kunnen slechts tot misverstanden leiden. Zowel de eigen bevolking als de tegenstander moeten in een zo groot mogelijke openheid kunnen waarnemen wat het defensiebouwwerk nu werkelijk voorstelt. De toenemende belangstelling voor de zg. Open dagen van de krijgsmacht is een positieve ontwikkeling.

De recente ontwikkelingen raken echter niet alleen de bestaanswijze maar ook het bestaansrecht van de krijgsmacht. Dit geldt vooral de legitimiteit van het soort bewapening. Verdeeldheid over de nucleaire dimensie van de NAVO is, na een opleving in het eind van de jaren '50, pas de laatste tien jaar echt een factor van toenemende invloed ge-

worden. Het zg. dubbelbesluit, gevolgd door de Nederlandse variant, heeft de zo noodzakelijke consensus over het veiligheidsbeleid niet direct goed gedaan. Dit geldt zowel voor de verhoudingen binnen de NAVO als binnen de individuele landen en zeker niet in de laatste plaats binnen Nederland.

Bij deze discussie gaat het niet alleen om het directe veiligheidsbeleid. De argumenten zijn veelal terug te voeren op fundamenteel verschillende maatschappelijke inzichten. De nogal onwrikbare, tegengestelde standpunten lijken, naarmate de discussie vordert, steeds minder overbrugbaar te worden. Zowel nationaal als internationaal trekt de Nederlandse situatie de nodige aandacht. Dat hierbij de nuancering over de algemeen positieve bijdrage van Nederland aan de NAVO nogal eens ontbreekt en aanleiding geeft tot misverstanden en onbegrip is verklaarbaar maar daarom niet minder te betreuren. Een voorbeeld van zo'n misverstand is dat menigeen in het buitenland, als gevolg van de publiciteit over de kernwapendiscussie, ook twijfelt aan de algehele Nederlandse defensie-inspanning.
Een positieve ontwikkeling is dat de discussies over de kernbewapening ongetwijfeld de inzichten in het veiligheidsbeleid hebben verbreed. Het is toe te juichen dat meer Nederlanders dan ooit zich verdiepen in het hoe en waarom van het defensiebeleid. Te betreuren valt dat met de twijfels rond het NAVO-dubbelbesluit en de nucleaire component van de NAVO-defensie het gehele veiligheidsbeleid aan twijfels onderhevig raakt.
Het Nederlandse veiligheidsbeleid zal qua resultaat echter onverminderd moeten beantwoorden aan de behoefte van het overgrote deel van de bevolking. Dat het hieraan de afgelopen 40 jaar heeft voldaan is belangrijk maar op zich zelf nog geen garantie dat het zo blijft. Daarvoor zal Defensie de nodige inspanningen moeten leveren. In de eerste plaats moet het defensieapparaat meegaan met ontwikkelingen die zijn effectiviteit kunnen beïnvloeden. Per definitie zijn dat uiteraard internationale ontwikkelingen. Zij zijn bepalend voor de mate van defensie die nodig is. Dit levert geen supranationale beslissingen op waarin Nederland ongezien moet volgen. Ons land is volledig en gelijkwaardig partner in de beleidsvoorbereiding en uitvoering. In tweede instantie moet de nationale defensie een eigen doch ook maatschappelijk respresentatief beleid voeren: Defensie moet dus zichtbaar, functioneel en effectief werken met goed personeel en materieel. Tevens moet het beleid zorgvuldigheid vertonen in relatie tot andere politieke beleidssectoren. Ten derde moet het beroepspersoneel qua opleiding, kwaliteit en waardering de vergelijking met de civiele sector kunnen doorstaan. In verband met die laatste aspecten verdienen de specifieke verantwoordelijkheden van de militair bijzondere aandacht. Als het echt erop aan komt moet hij zonder discussie zijn taak kunnen uitvoeren. Of dit nu het afvuren van scheeps-, tank- of vliegtuigkanonnen of het onderhouden van deze systemen betreft, van de militair worden kundigheid èn discipline verlangd, waarbij zijn instemming met de aard van het te bestrijden conflict wel belangrijk maar niet bepalend mag zijn. Hij kan en mag zijn bijdrage niet afhankelijk maken van zijn eigen interpretatie en mag dus niet eventueel ,,afhaken" (de voorzieningen van het oorlogsrecht uitgezonderd). Het is juist dit essentiële kenmerk van de militair dat bij een vergaande vermaatschappelijking onder spanning staat als het veiligheidsbeleid in al zijn facetten niet steunt op de zo noodzakelijke brede consensus.
Deze spanning en het gebrek aan brede maatschappelijke instemming leiden vrijwel altijd tot een aantasting van de inzetbaarheid en daarmee de geloofwaardigheid. De wereldgeschiedenis tot in het zeer recente verleden toont aan dat gebrek aan motivatie de effectiviteit van een krijgsmacht volledig teniet doet. Brede politieke steun voor het veiligheidsbeleid is dan ook een absolute voorwaarde voor het slagen daarvan.
Terugkomend bij het begin: de vergaande investeringen in het complexe defensiebouwwerk zijn slechts verantwoord als de geloofwaardigheid boven alle twijfels is verheven. Hiervoor dient het veiligheidsbeleid op de instemming van het overgrote deel van de bevolking te zijn gebaseerd. De resultante is dan niet de grootste gemene deler maar qua effectiviteit juist het produkt van de delen.
Wij wensen onze lezers toe dat de in beginsel nog steeds aanwezige consensus voor het veiligheidsbeleid na de heftige discussies en richtingenstrijd van de afgelopen jaren weer verder zal kunnen worden uitgebreid.